

“Er komt wel degelijk kritiek uit de pers, maar zelden van de sportjournalisten”

Emeritus professor Yves Vanden Auweele over de vele misstanden in de sport en hoe het beter zou moeten kunnen

Eind vorig jaar verscheen *Vreugde en pijn in de sport – Ontgoocheling en verdriet maar ook hoop en optimisme* van emeritus professor Yves Vanden Auweele. In het boek beschrijft Vanden Auweele de ethische, pedagogische en psychologische implicaties van wantoestanden in de sport en geeft hij mogelijke richtingen van oplossingen aan. “Sport is zo waardevol dat we niet kunnen toelaten dat ze ondermijnd wordt.”

AUTEUR: MARKO HEIJL

Eind 2015 lieten we Yves Vanden Auweele al eens aan het woord in *Sport & Strategie Vlaanderen*. Dat was naar aanleiding van het verschijnen van *Ethics and Governance in Sport – The future of sport imagined*, een boek dat aan de hand van 28 internationale experts uit twaalf landen een interdisciplinair-academische blik wierp op de meest gemediatiseerde problematieken in de sport. Eind vorig jaar verscheen *Vreugde en pijn in de sport*, waarin Vanden Auweele in het eerste hoofdstuk de vijf meest flagrante misbruiken in de sport

met tal van voorbeelden doorploegt: seksueel en psychisch grensoverschrijdend gedrag, racisme, geweld en agressie, doping, fraude en matchfixing. Heel wat van de aangehaalde voorbeelden zijn algemeen bekend, ze naast elkaar opgelijst zien schept echter een weinig florissant beeld van de sport.

“Het boek *Ethics and Governance in Sport* was meer wetenschappelijk opgevat, samen met een aantal academische collega’s. *Vreugde en pijn in de sport* is daarentegen meer geschreven

voor een breder publiek”, legt Vanden Auweele uit. “De concrete aanleiding waren drie incidenten op één maand tijd. Allereerst was er een racisme-incident met Vincent Kompany. In diezelfde maand werd mijn kleinzoon, een geadopteerde jongen met Congolese roots, vanuit het publiek uitgescholden tijdens een wedstrijd bij de U12. Daarop had hij gereageerd met een gebaar, waarvoor hij rood kreeg. In het tumult daaromheen is zijn vader, de partner van mijn dochter, op het veld gekomen. Dat is voor het bondsgerecht gekomen. De jongen heeft

online – het was nog tijdens de lockdown – in een soort proces één wedstrijd schorsing gekregen. Als zoiets op school gebeurt, dan probeert men dat op een pedagogische manier op te lossen. Dat irriteerde me. Op hetzelfde moment waren er ook nog de onthullingen over fraude en matchfixing in de zaak Propere-Handen en de Canvas-uitzendingen *Prijs van de winnaar*, waar werd getuigd over het kwetsende optreden van trainers in de topgymnastiek en het topvolleybal. Zaken waar ik in het verleden al vaak onderzoek naar heb gedaan en in de krant over heb gepubliceerd, en die ik nu eens wilde bundelen op een overzichtelijke manier.”

Geen aangepaste structuren

Ondertussen is het boek naar het Engels vertaald, maar ook in de vertaling kon het ‘vrijkopen’ van tien verdachten in Operatie Propere-Handen niet meer worden meegenomen. Vanden Auweele: “Uiteindelijk is dat een beetje een bewijs dat ze zich schuldig voelen. Maar zoals ik in het boek stel: ik wil zeker geen mensen maar een systeem aanklagen. Zit er immers niet iets grondigs scheef in het systeem als slachtoffers van wat dan ook hun toevlucht moeten nemen tot de media om gehoord te worden? Het bewijst dat er in de sport geen structuren zijn om dit soort klachten te behandelen. Bovendien, op grond van wat in de pers komt, kan men moeilijk correct oordelen en veroordelen, omdat men de context en geschiedenis niet kent. Bij bijvoorbeeld een diefstal houdt een rechter rekening met de context en met de voorgeschiedenis van dader en slachtoffer.”

Van den Auweele geeft het voorbeeld van seksueel misbruik in de sport. “Het ligt bij jongeren zeer moeilijk om dit te melden. Het voltrekt

zich meestal progressief, eerder onschuldig beginnend en dan gaat het steeds verder. Ik ben psycholoog en kreeg van een atlete die in feite kwam met een eetstoornis het misbruik slechts na verschillende sessies te horen. Toen ik vernam dat het misbruik ook met anderen gebeurde, ben ik zowel bij de federatie als bij het BOIC mijn licht gaan opsteken. Daar zeiden ze dat ze geen structuren hadden om zoiets aan te pakken en verwezen mij naar de jeugdbescherming. Ik kreeg vanaf toen telefoontjes van trainers die dingen zagen en die wisten dat ik met deze materie bezig was, met de vraag wat ze nu precies moesten doen. Ik wist op dat moment ook niet wat ik moest zeggen, dus ik verwees dan ook maar door naar de jeugdbescherming, temeer omdat ik op dat moment lid was van het jeugdbeschermingscomité van Leuven. Via dit comité heb ik ook nagevraagd of ze veel klachten uit de sport kregen. Hun antwoord was dat ze wel klachten kregen over incest in gezinnen, maar nooit over seksueel misbruik in de sport. Ik heb op een gegeven moment zelf een klacht willen neerleggen, maar als derde persoon kon dat toen niet. Enkel het slachtoffer zelf of de ouders konden dat. Ondertussen is dat wel veranderd."

Grooming

"Voor mij was dat toen ook de aanleiding om bij mijn studenten onderzoek naar te doen", vervolgt Vanden Auweele. "Mijn onderzoek richtte zich op de 1.110 studenten kinesitherapie en lichamelijke opvoeding aan de KU Leuven (2001) die aan competitie sport deden. Ik heb toen 445 (41%) antwoorden ontvangen. Liefst 16 (7%) van de meisjes en 6 (3,7%) van de jongens vermeldden erge feiten en 45% seksuele intimidatie. Om het progressieve karakter van het groomingproces vast te leggen had ik hen 35 gedragingen van trainers voorgelegd, gaande van 'samen in de wagen naar huis rijden' tot 'samen douchen' en uitspraken als 'als je geselecteerd wilt worden, moet je met me naar bed'. Ik heb ooit gehoord van een atlete dat de trainer haar had gezegd: 'Seks voor de wedstrijd is goed, en ik stel me beschikbaar.'"

Het is onmiskenbaar dat dit soort seksueel grensoverschrijdend

gedrag steeds vaker de media haalt. Maar heeft dat te maken met het feit dat slachtoffers vaker naar buiten komen en de media er meer aandacht aan besteden, of is er ook een evolutie te zien in het aantal gevallen van grensoverschrijdend gedrag?

"Bij mijn eerste onderzoek in Leuven kreeg ik kritiek: 'Dat zijn katholieken! Mocht je dat doen aan de VUB, daar zouden ze een en ander minder erg vinden!' Mijn contact aan de VUB, Kristine De Martelaer, heeft toen met haar studente Tine Vertommen alle eerstejaars bevestigd aan de VUB. Daar kwamen dezelfde percentages naar voren.

In 2012 heb ik in Leuven met dezelfde vragenlijst en bij dezelfde populatie het onderzoek overgedaan. Wat was het resultaat? Op de schaal van beoordeling van gedragingen scoorden ze hoger, wat wil zeggen dat ze rapper 'trainersgedrag' grensoverschrijdend vonden. Het aantal rapportages van effectief meegemaakt grensoverschrijdend gedrag daarentegen was verminderd. Mijn interpretatie was dat sinds de zaak-Vangheluwe in 2010 en de MeToo-beweging enerzijds sporters alerter waren geworden, en anderzijds trainers terughoudender. Ik vond dat een positieve evolutie. Maar het gebeurt nog altijd. En daarnaast komt tegenwoordig ook het psychisch grensoverschrijdend gedrag meer in beeld, iets dat veel meer veraalgemeend is dan het seksueel misbruik."

Matchfixing

Hoe is de evolutie bij matchfixing?

"Qua matchfixing heb ik met Panathlon meegewerkt aan het Europese EPOSM-onderzoek (2020-2022) onder leiding van Annick Willem en Stef Verhoeven van de Gentse universiteit. Uit dat onderzoek blijkt dat de zaak zeer alarmierend is. In Europa, maar ook in België, zou twintig procent van de bevestigde sporters, managers, trainers, scheidsrechters, atleten te maken hebben gehad met matchfixing; ofwel van gehoord hebben binnen hun club,

EEN AANTAL PASSAGES UIT 'VREUGDE EN PIJN IN DE SPORT'

- Een voetbalouder vertelde me: "Wat doet men onze kinderen aan in de voetbal-sport, met welke mentaliteit groeien ze op, wat leert men hen aan? Dat geld de waarde van een voetballer bepaalt ... Dat men je laat vallen als je niet volgens de verwachtingen presteert of als je te lang geblesseerd blijft ... Dat je de fairplayprijs in een jeugdtoernooi niet moet willen winnen omdat dat betekent dat je je hebt laten doen ...?"
- Zeker voor tieners is sport enorm belangrijk. Ze willen gewaardeerd worden. Als ze daarin worden geraakt, kan dat heel hard binnenkomen. Jongeren zien zelf ook wie in de groep minder presteert, maar als een trainer dat nog eens koudweg in de groep communiceert, is dat ongelooflijk kwetsend en onpedagogisch. Onderschat niet hoeveel jongeren een trauma oplopen door niet te slagen in iets dat ze ambiëren of erin gekleind worden.
- Financiële winstmaximalisatie is wenselijk in industriële middelen, maar niet in de sport.
- Zeker voor tieners is sport enorm belangrijk. Er zijn zeer veel instanties werkzaam op diverse niveaus met elk eigen mogelijkheden en bevoegdheden (Ministerie, BLOSO/Sport Vlaanderen, VSF, BOIC, enzovoort). Zo kunnen verantwoordelijkheden gemakkelijk worden doorgeschoven. Er is onzes inziens een gebrek aan een gezamenlijk optreden van de sportsector.
- "Als je neutraal bent in situaties van onrecht, heb je de kant van de onderdrukker gekozen." (Desmond Tutu)

ofwel zelf benaderd zijn. Een mens denkt dan automatisch aan de explosief groeiende gokindustrie, maar van alle matchfixing is de gokgerelateerde een minderheid. Wat meer voorkomt, is matchfixing om sportieve redenen: om degradatie te vermijden of om kampioenen te spelen. De problematiek komt het meest voor in het voetbal, maar in België ook in tennis en basketbal."

Racisme en geweld

En wat zijn de evoluties op het vlak van racisme en geweld in de sport?

"Qua racisme zien we een vermeerdering, dit volgens mij als gevolg van de onzekerheid en angst veroorzaakt door de grote toevloed migranten. En dat zal niet verminderen: steeds meer mensen vluchten naar Europa, onder andere wegens oorlog, armoede en hongersnood, waar zeker ook de klimaatopwarming mee te maken heeft.

Qua psychisch geweld ben ik ooit ondervraagd geweest in een parlementaire commissie. Daar zeiden ze dat ze daar weinig aan konden doen, dat het een kwestie van cultuur was en van de noodzakelijke inzet van vrijwilligers. Kijk, als je werkt met vrijwilligers, de meesten zonder pedagogisch diploma, en je wordt meegetrokken in de sfeer van de sport – 'No gain without pain' – dan is het alleen het technisch-tactische waar men op inzet en daar stopt het. Wie niet mee kan, laat men vallen. Ik neem het voorbeeld van mijn kleinzoon met gescheurde kruisbanden. Operatie, stilliggen, revalideren ... Uiteindelijk gaat hij terug naar zijn club en krijgt hij van zijn trainer te horen: 'Denk je nu werkelijk dat we iemand die een jaar geblesseerd was gaan terugnemen en opstellen?'

Autocratische oligarchieën

In *Vreugde en pijn in de sport* worden de internationale politieke economie Foster & Pope geciteerd, die internationale sportorganisaties als het IOC, de FIFA en het IAAF (tegenwoordig World Athletics) omschreven als zichzelf in stand houdende autocratische oligarchieën die om populistische motieven door staten en regeringsleiders met eerbied en respect worden behandeld. Wat doe je eraan? Of misschien moet de vraag anders worden gesteld: wie controleert die grote internationale sportorganisaties eigenlijk? Vanden Auweele: "Niemand ... Neem nu eens de FIFA, die doen wat ze willen."

In het boek somt Vanden Auweele niet alleen uitvoerig de problemen en hun onderliggende oorzaken op, hij reikt ook de richting van mogelijke oplossingen aan. Op het gebied van goed bestuur voor internationale sportorganisaties haalt hij dr. Arnaud Geeraert aan: "Nu de machtsverhoudingen in de internationale sport nog gunstig uitvallen voor Europa, zou het jammer zijn mocht men het door Europese waarden gestuurde sportmodel niet kunnen doen aanvaarden als norm voor goed bestuur in alle globale internationale sportorganisaties, ook buiten de EU."

Het moet dus van Europa komen? Die blinken toch al decennia uit in totale desinteresse in sport, en bovendien zou het buiten Europa kunnen worden geïnterpreteerd als een vorm van neokolonialisme, de witte Europeaan die wederom zijn eeuwige wijsheid aan de rest van de wereld oplegt.

"Momenteel heeft Europa in een aantal sporten nog heel wat internationale macht. De meeste grote internationale voetbalsterren zijn in

"ZIT ER NIET IETS GRONDIGS SCHEEF IN HET SYSTEEM ALS SLACHTOFFERS VAN WAT DAN OOK HUN TOEVLUCHT MOETEN NEMEN TOT DE MEDIA OM GEHOORD TE WORDEN?"

Europa actief, en als niet-Europeaan naar Europa komen, moeten ze nu eenmaal de in Europa geldende regels volgen. Daarom, aldus stelt Arnaut Geeraert, lijkt het gemakkelijk dat dat internationaal zo wordt overgenomen. Nu we nog wat overwicht hebben, is het misschien het juiste moment om onze normen te veralgemenen. Maar daarnaast zouden we iets gelijkaardigs als het WADA moeten hebben, dat onafhankelijk werkt en toezicht houdt, misschien zelfs bij de UNO aangesloten is, een controlerend organisme op wereldniveau. Zoiets poneer ik nu niet uit mijn eigen onderzoek, maar ik ben ook betrokken bij Panathlon International. De internationale voorzitter is een Zwitserse federaal rechter op rust. Zijn echtgenote is binnen het IOC directeur van de afdeling 'Ethiek in de sport'. Ze wonen in Lausanne, waar de meeste internationale sportorganisaties zijn gevestigd. Vandaar dat het boek *Vreugde en pijn in de sport* onlangs ook naar het Engels is vertaald: we gaan daarmee met Panathlon in het Internationale Huis van de Sport in Lausanne een boekvoorstelling met debat houden voor de internationale gremia."

Maar is Zwitserland nu niet niet een deel van het probleem? Het is volgens de Corruption Perceptions Index een van de minst corrupte landen ter wereld en bovendien neutraal in van alles en nog wat, dus lijkt het op het eerste gezicht een prima zaak dat heel wat internationale sportbonden er zijn gevestigd. Maar Zwitserland heeft ook een bankgeheim, waardoor al die sportbonden en hun geldstromen niet te controleren vallen,

"OP HET GEBIED VAN GOED BESTUUR VOOR INTERNATIONALE SPORTFEDERATIES ZOUDEN WE IETS GELIJKAARDIGS ALS HET WADA MOETEN HEBBEN, EEN CONTROLEREND ORGANISME OP WERELDNIVEAU"

en bovendien niet te straffen als ze iets verkeerd doen – en dat gebeurt al eens. Moeten die bonden daar niet gewoon weg?

"Dat denk ik ook. Voor dit soort problemen liggen de oplossingen echter niet voor de hand. Maar bovenal: er is niemand die daar vragen rond stelt. Wat wij met Panathlon International vooral willen doen, is kritische vragen stellen."

Is dat dan weer niet de taak van de pers, die – zoals in uw boek wordt gesteld – te weinig kritisch is?

"Er komt wel degelijk kritiek uit de pers, maar niet van de sportjournalisten. Dat zijn te veel louter verslaggevers. Als er al kritiek is, komt die vanwege de algemene of politieke redacties. Sportjournalisten stellen te weinig kritische vragen. Dat vind ik spijtig. Ik schrijf al jarenlang

opiniestukken. Van die kant heb ik nog nooit een reactie gekregen, geen goede maar ook geen slechte."

Maar ondanks alles, het komt goed met de sport?

"Ja, dat moet. Omdat ik vind dat sport zoveel mensen enthousiasmeert, nog altijd, ondanks alles. Het zou onverantwoord zijn om daar niet voor te vechten." ■

OVER DE AUTEUR

Yves Vande Auweele (1941) promoveerde in 1973 als doctor in de psychologie en is sinds 2006 emeritus hoogleraar van de KU Leuven. Hij doceerde de vakken algemene psychologie en sport- en bewegingspsychologie aan studenten lichamelijke opvoeding, en het vak sportpsychologie aan sportgeneesheren. Vanden Auweele publiceerde onderzoek over bewegingspromotie bij volwassenen, begeleiding van topatleten, stress en misbruiken in de competitiesport, alsook over sport en ontwikkelingssamenwerking. Hij schrijft opiniestukken met als insteek de pedagogische, psychologische en ethische implicaties van de huidige handel en wandel in de sport. Vanden Auweele was in 2004 medeopsteller van de Panathlon Verklaring over Ethiek in de Jeugdsport. De insteek van die verklaring was en is nog steeds dat het welzijn van jongeren in de sport niet enkel een aandachtspunt is, maar een recht dat indien nodig afgedwongen moet worden.